

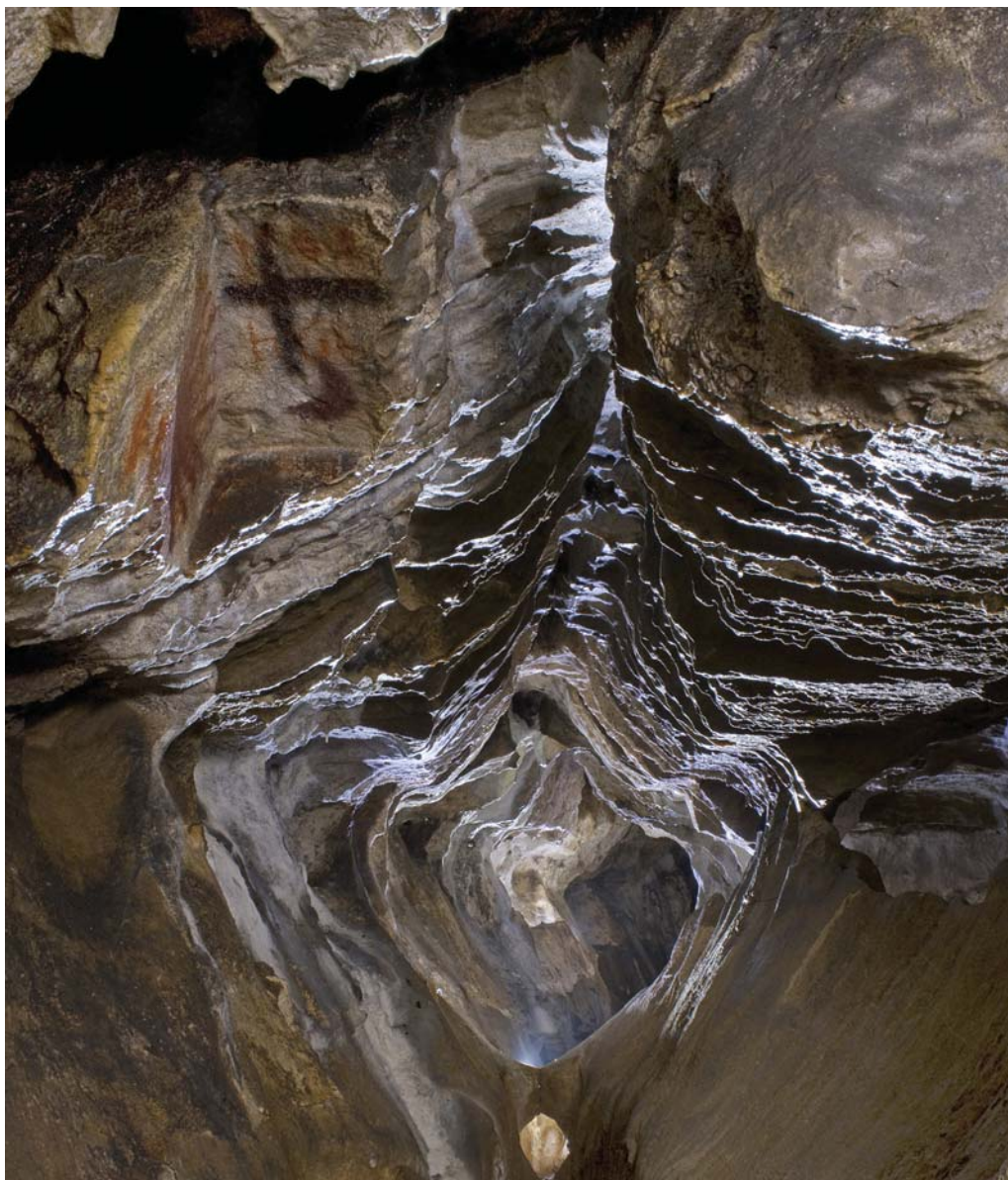
Významný objev (nejen) pro Jeskyni Na Špičáku

Jaroslav Hromas

Nejstarší písemné zmínky o jeskyních na našem území jsou zahaleny mnoha tajemstvími. Proto za spolehlivý lze považovat až text, který se váže k jeskyni Na Špičáku. Nachází se v jedné z tzv. vlašských knih, což byly rukopisy určené středověkým prospektorům hledajícím naleziště drahých kovů a kamenů. Zpráva je v jedné z těch nejstarších, nazý-

vané *Wegweiser zu den Bergwerken in der Oberlausitz und in Schlesien (Ukazatel cesty k dolům v Horní Lužici a Slezsku)*, kterou údajně již roku 1430 sepsal jistý Antonius (Anton) Wale a která byla jako součást většího svazku (konvolutu) až do druhé světové války uložena ve Vratislavské městské knihovně pod signaturou R454.

Neopakovatelné profily jeskynních chodeb jsou výsledkem dlouhodobého působení stagnujících vod z předpolí pleistocenního kontinentálního ledovce. Foto Petr Zajíček, Správa jeskyní ČR

Po válce se rukopis ocitl na seznamu válečných ztrát a k dispozici zůstaly jen jeho mladší opisy. Pro Správu jeskyní ČR část textu, který se týká jeskyně Na Špičáku přeložily v roce 2012 Hana Janáčková a Lenka Vodrážková z opisu publikovaného v *Codex diplomaticus Silesiae* z roku 1900.

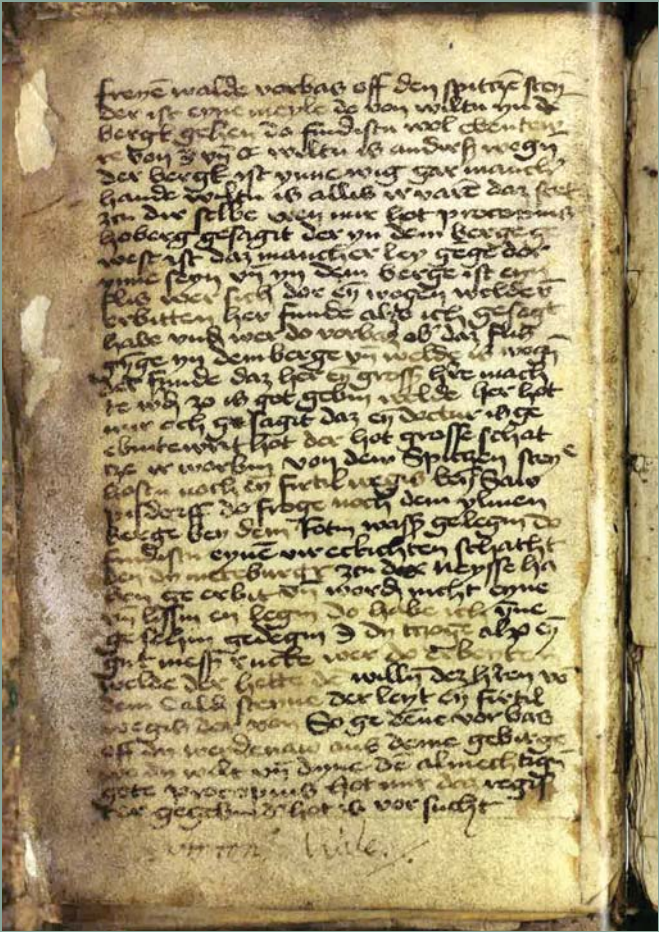
Při epigrafickém výzkumu jeskyně Na Špičáku v letech 2003–2010 Petr Jenč a Vladimír Peša na základě tohoto překladu otevřeli také otázku pravosti a správnosti historických údajů o jeskyni. S přihlédnutím ke starším kritickým názorům německých badatelů K. Schneidera (1922) a W-E. Peuckerta (1929) dospěli k názoru, že rukopis je jakýmsi středověkým sborníkem volně poskládaných anonymních příspěvků, kterému až pozdější spojení s osobou Antonia Waleho mělo dodat větší důvěryhodnosti a kladou jeho sepsání (kompletační) přinejmenším až do druhé třetiny 15. století (bližší viz jejich článek v *Ochrana přírody* 2-2014).

Objev vskutku převratný

V roce 2021 však převratná událost opět otevřela možnost studovat přímo cenný středověký originál! Trutnovským badatelům Otto Štemberkovi a Pavlu Zahradníkovi se podařilo s pomocí paní Reginy Cermannové z Vídně objevit ztracený rukopis ve Státní knihovně v Berlíně. Tam jej údajně v roce 1948 daroval jistý Otto Weigl (bližší informace o něm nejsou známy) a je uložen pod signaturou č. 23433. A co víc, získali i jeho fotokopii.

Přepis rukopisu do latinky se zachováním řádkování (pro lepší orientaci vloženo číslo řádku):

- 1 freye[n] walde vorbas off den spitzce[n] stey[n].
der ist eyne meyle do von. wiltu yn de[n]
bergk gehen, do findistu wol ebentew
-re von 3 vn[d] y, wiltu is andirß wog[e]n,
5 der bergk ist ynne wig gar manch[er]
hande. wiltu is allis ir vare[n]: daz stet
zcu die selbe. wen mir hot procopius
hoberg gesagit, der yn dem berge
gewest ist, daz mancher ley ge[n]ge dor
10 ynne seyn. vn[d] yn dem berge ist eyne
flis. wer sich dor ey[n] wogen welde y[n]
erbitten, her funde, also ich gesagit
habe. vnd[e] wer do vorbas ob[er] daz flis
gy[n]ge yn dem berge vn[d] welde is wog[e]n,
15 der funde, daz her ey[n] gross[er] h[er]re mach-
te w[er]d[en], zo is got gebin welde. her hot
mir och gesagit, daz ey[n] doctur is ge-
ebinteweit hot, der hot grosse schat-
cze ir worbin. von dem Spitzcen stey[n]
20 hostu noch ey[n] firtil Wegis key[n] Saw-
pisdorff. do froge noch dem ylmén
berge, bey dem Rotin waffe[er] gelegin. Do
findistu eyne[n] vir eckichten schacht,
den dy meteburgr (!) zcu der Neysse ha-
25 ben ge erbit vn[d] word[en] nicht eyne
vn[d] lissin en legin. do habe ich vn[ne]
gesehin gedegin 3, dy tczoge also ey[n]
gut mess[er] rucke, wer do erbeyten
welde, der hette de[n] will[e]n dez h[er]ren vo[n]
30 dem Cald[en] steyne. Der leyt ey[n]firtil
Wegis dor von. So ge de[n]ne vorbas
off dy weydenaw aus deme gebirge,
wo du wilt, vn[d] dyne de[n] almechtig[e]n
gote. Procopius hot mir daz regis-
35 ter gegeben, D[e]r hot is vor sucht.
Anton Wale

Strana 6v pergamentu Vratislavské vlašské knihy s úplným textem o jeskyni Na Špičáku a dodatečnou signaturou Anton Wale.

Vedlejší sloupec je přepisem jednotlivých řádek textu do latinky (pro lepší orientaci je vloženo číslo řádku).

Včetně přepisu do latinky a českého překladu převzato z knihy Štemberka O., Zahradník P.: Cesty Vlachů: Mysterium Antonia z Florencie. Vrchlabí 2022.

Český překlad:

„Z Freyenwalde (Frývaldov, nyní Jeseník) jdi předtím nahoru k Spitzensteinu (Špičák), který odtud leží jednu míli. Jestli tam chceš jít, zažiješ asi dobrodružství od 3 a 7 (3 = zlato, 7 = stříbro). Zvaž to, protože hora je ti zcela otevřená. Je jen na tobě, zda bys to všechno chtěl zakusit. Když mi Prokop(ius) Hoberg řekl, který na té hoře byl, že by mnohé chodby tam uvnitř měly být. V té hoře je jeden potok (říčka). Kdo by si tam chtěl nakutat jeden vůz, najde tady tolik, jak jsem řekl. A kdo by odtud nad potokem chtěl jít horou a chtěl by to uvážit, ten by toho našel tolik, že by tu z něho mohl být velký pán. Tak je Boží vůle. Tady (zde) mi také řekl, že tu měl jeden doktor zažít dobrodružství, když zde našel velký poklad. Od Spitzensteine máš ještě ¼ cesty směrem k Sawpisdorfu (Saubsdorf, dnes Supíkovice). Tady se ptej po 7/ ylmén berge, která leží u Rotin Wasser. Tady najdeš čtyřbokou jámu, kterou udělali meteburgři od Nisy, a nebyli sami a nechali je (ležet) být. Tady jsem v nich viděl tři ryzí žily, jak jsou bohaté. Kdo by tu chtěl pracovat, měl by mít svolení pána z Calden steyne. Ten leží odtud ¼ cesty. Tak jdi z těch hor pryč do Weidenau, kam chceš, s pomocí všemohoucího Boha. Prokop mi ten ukazatel dal. On ho vyzkoušel.
Anton Wale“

Jeskyně Na Špičáku byla veřejnosti zpřístupněna Sudetským horským spolkem v roce 1885 a do dnešního rozsahu upravena roku 1955. Foto Petr Zajíček, Správa jeskyní ČR

Fotokopii rukopisu i první výsledky svého bádání zveřejnili objevitelé hned v roce 2022 v knize *Cesty Vlachů: Mysterium Antonia z Florencie*, vydané nakladatelstvím Green Mango, s. r. o., ve Vrchlabí.

Rukopisný konvolut se skládá ze dvou odlišných částí. Jeho rozměry jsou poměrně malé – výška je 15,5 cm a šířka 10,5 cm, celkem však má úctyhodných 448 listů. Je psán latinsky a německy, většinou na papíru, ale částečně i na pergamentu. Na mnoha místech je poškozen a zašpiněn.

Samotná vlašská knížka tvoří začátek svazku, je psaná německy na pěti listech pergamentu a je značně poškozená. Začíná číslicí XVI a již v úvodu se ke zprávě hlásí autor „Já, Antonius Wale...“. Následuje deset stran popisu cest za zlatem a drahými kameny po lokalitách od Lužických hor po Jeseníky. Zprávě o jeskyni Na

Interiér jeskyně je nepřehledným katalogem stovek historických nápisů a kreseb. Slunce a měsíc, jako symboly zlata a stříbra, korespondují s obsahem vlášských knih. Foto Petr Zajíček, Správa jeskyní ČR

Špičáku, považované mylně za důlní dílo, je věnována celá stránka 6v, kde je pod text také jinou rukou připsáno *Anton Wale*.

Následující, naprosto odlišná, mnohem rozsáhlejší část svazku je psaná na papíře, zřetelně různými autory a je věnována zprvu drahokmům a návodům na jejich opracování a následně nejrozličnějším alchymistickým a magickým traktátům a návodům k výrobě zlata a kovů.

Na rozdíl od některých dosavadních názorů tvrdí nyní trutnovští badatelé, že vlášská knížka na pergamentu je rukopisem jediného autora, považují ji za nejstarší část celého svazku a téměř s jistotou kladou její vznik do první poloviny 15. století (konkrétní rok 1430 však nikde uveden není). Tím také upřesňují stáří symbolů měsíce a slunce v jeskyni. Wale podle nich mohl být jediným autorem rukopisu, a byť Ital, ovládal němčinu dokonale, protože žil od mládí v německy mluvícím prostředí tehdejšího Slezska. Prokop Hoberg zřejmě vyprávěl svoje popisy krajiny a jeskyně přímo jemu. Letopočty

1470 a 1480, považované za zrod rukopisu Jenčem a Pešou, se týkají zřejmě až druhé části svazku, který má skutečně také více autorů.

A ještě jeden nový poznatek o autorovi rukopisu. Anton (Antonius) Wale byl podle doktorské práce Leslie Carr-Riegel (*Italští obchodníci v Polsku 1300–1500, Budapest 2021*) Antonio di Giovanni di ser Matteo z Florencie (též Antonio z Florencie), narodil se roku 1395 v zámožné kupecké rodině jako nejmladší ze šesti bratrů a 40 let se věnoval obchodu ve východní a střední Evropě, nejvíce ve Vratislavi a Krakově, kde mj. významně podnikal v hornictví, zejména solném. Neměl nic společného s rodem Medici, jak se také někde uvádí.

Nález ztracených vlášských knih po sedmdesáti letech je senzací. Senzací, kterou nelze přejít bez povšimnutí. Je totiž dalším mimořádným přínosem pro poznávání nejstarších dějin osidlování Lužických a Jizerských hor, Krkonoš i Jeseníků včetně polského podhůří, významným přínosem k dějinám odkrývání jejich nerostného bohatství prvními prospektory. ■

Zpracováno s použitím publikace Štemberka O., Zahradník P.: *Cesty Vlachů: Mysterium Antonia z Florencie. Vrchlabí 2022.*

Inzerce

49. MEZINÁRODNÍ ENVIRONMENTÁLNÍ
FILMOVÝ FESTIVAL
5.–8. 10. 2023, BRNO

BEZ VODY TO NEJDE

www.ekofilm.cz

VSTUPNÉ ZDARMA

#ekofilm

PORADATEL Ministerstvo životního prostředí	HLAVNÍ PARTNER SAKO BRNO	HLAVNÍ MEDIÁLNÍ PARTNER Česká televize
ORGANIZÁTOŘI 	PARTNERI 	